

Miquel López-Crespi

Els nous directors de cine espanyols i catalans proven de rompre la xarxa ideològica del feixisme

Però, com dèiem al començament, hi havia canvis substancials en la mentalitat d'alguns sectors del règim. De la *Escuela Oficial de Cine* sorgien nous diplomats que pressionaven el Director General de Cine, un franquista una mica "aperturista" anomenat García Escudero. Començaven a venir milers de turistes i, malgrat el "blocatge internacional" del franquisme, cada vegada més fantasmal, el cert era que, amb els pactes signats amb els ianquis l'any 1953, Franco i la

burguesia feixista espanyola podien fer el que volien arreu del món. Tenien relació amb tot el món capitalista, comerciaven sense problemes, la banca internacional els concedia crèdits i, finalment, l'Estat espanyol esdevenia una mina d'or turística. El règim volgué obrir-se una mica culturalment (més que res de cara a l'exterior i per mostrar als estrangers pel·lícules de qualitat que, tanmateix, a l'interior de l'Estat no tenien gaire promoció).

Per tant, es van concedint certs ajuts oficials per portar endavant allò que, de seguida, serà anomenat el "nuevo cine español" i al Principat, "l'escola de Barcelona". Entre els directors que podem situar davall la primera denominació hi trobam Summers, Camus, Picazo, Patino (l'autor d'aquella magistral *Canciones para después de una guerra*), Regueiro, Diamante, Grau, Eceiza, Borau, Valcárcel, Mercero, Prósper, Voloria, etc). Per part de l'"escola de Barcelona" -un cine de contingut més burgès, més esotèric i experimental- podem situar els directors Duran, Portabella, Nunes, Jordà, Esteve, Aranda, Gonzalo Suárez... (mal-

grat que sempre recordarem amb amor *Fata Morgana* i *Las noches de vino tinto*).

Cal dir que passats els anys, de tota aquella filmografia potser tan sols en restin un parell de pel·lícules bones. Saura és un dels directors que perdura. *La tía Tula* i *Nueve cartas a Berta* són les que millor han aguantat el pas inexorable del temps. **La lluita contra el franquisme mitjançant el cine (pel·lícules, col·loquis, conferències, etc, etc). El naixement a Ciutat del "Cine Club Universitario"**

A mitjans dels anys seixanta, juntament amb la meva germana Francesca (que ara exerceix de metgessa a Barcelona), em vaig fer soci del "Cine Club Universitario" que dirigia en Paco Llinàs (un altres dels personatges oblidats de la resistència cultural antifranquista). El Cine Club tenia la seu al Saló Rialto, en el carrer de Sant Feliu, i cada diumenge -a partir de les deu del matí- hi havia programada una pel·lícula d'art i assaig.

El Cine Club dirigit per Paco Llinàs va fer una feïnada. Vist en perspectiva, dubt que ara les institucions oficials facin res que es pugui comparar. S'ha de tenir en compte que ara les coses es fan des d'una relativa llibertat i amb tot l'ajut econòmic pel davant. Aleshores la major part de la feïna es feia a hores perdudes i sense tenir en perspectiva cap sou de centenars de milers de pessetes mensuals (que actualment és el que cobra qualsevol pixatinter per fer-nos creure que fa "cultura").

Pel "Cine Club Universitario" hi passà bona part del millor cine mundial (cicles de cine txec i japonès, les més importants pel·lícules dels realitzadors d'avantguarda soviètics, el neorealisme italià, les experimentacions d'Antonioni, Visconti o Fellini, cinema negre nord-americà...). A part d'aquesta feïnada, en Paco Llinàs pressionava -juntament amb l'escriptor Antoni Serra- per tal que els distribuïdors de cine comercial duguessin a Ciutat pel·lícules encara no estrenades o que els propietaris dels locals d'estrena consideraven que no donarien prou diners si es projectaven. La secció d'arts i espectacles d'Antoni Serra, les col·laboracions d'en Llinàs, les xerrades i anades amunt i avall de Jaume Adrover i Bienvenido Álvarez (entre alguns altres) feren més que qualsevol hipotètic partit d'esquerres. Com hem dit en altres ocasions, aquests eren tan clandestins que quasi només existien en el pensament, de tan fantasmals com eren. Existien, no ho nega ningú. Però no por-

taven a terme cap activitat cultural ni política antifranquista (de no ser qualque pintada ocasional).

Contra la mediocritat reaccionària del cine franquista i del nacionalcatolicisme

Cap al 1967 (per posar d'exemple un any qualsevol d'aquella època) s'havia avançat molt a Ciutat d'ençà l'època "gloriosa" del més ferest nacionalcatolicisme i feixisme cultural. Vàrem anar a veure pel·lícules "endarrerides" -que no s'havien estrenat comercialment-, però que eren d'una actualitat rabiosa. Crec que, sense gaire esforç, el lector d'ara es podrà imaginar l'emoció amb la qual contemplàvem la projecció d'un film (una de les més grans denúncies que s'ha fet mai contra el capitalisme) com *Ciudadano Kane*, d'Orson Welles. Record que l'estrena "oficial" va ser al Cine Avenida, prop de les estacions. En Welles havia fet *Ciudadano Kane* l'any 1941 i fins el 1967 no s'havia pogut veure a Mallorca. Altres pel·lícules que recuperàvem aquell any eren obres mestres com *Los olvidados* (Buñuel, 1959), *Al final de l'escapada* (Godard, 1959), *Alphaville* (Godard) o *El proceso* (de Welles, sobre la famosa novel·la de Kafka).

A totes aquestes pel·lícules estrenades a les sales de cinema oficial s'han d'afegir algunes pel·lícules comercials que, en la conjuntura d'aquell moment, ajudaven en la lluita per la llibertat cultural i per donar-se un idea cabdal de com anava el cinema que no patia la dictadura franquista. Pel·lícules progressistes estrenades a Ciutat eren *Sangre en Indochina* (que parlava dels orígens d'una guerra que començava a omplir les pàgines dels diaris de tot el món); *El momento de la verdad* (un documental de Rossi fent referència al món dels toros). No hem d'oblidar aquella obra d'art del mateix Welles, *Campanadas a medianoche* (exhibida en els cines comercials i al Cine Club).

El 1967 era l'any igualment de *Help!* (els Beatles, en un treball de Lester), de *Ensayo de un crimen* (Buñuel) i *El coleccionista* de Wyler. Del "nou cine espanyol" vérem dues importants pel·lícules de Summers (crec que les més bones d'aquest realitzador que després esdevengué un director comercial qualsevol): *La niña de luto* i *El juego de la oca*. De Summers ens interessà especialment *Del rosa al amarillo*, de Bardem, *Los inocentes* (que ja havíem anomenat) i *Nunca pasa nada*.

L'any 1967 encara faltava molt per a una certa normalització cinematogràfica

Així i tot ens queixàvem sovint en aquell petit i minúscul espai de llibertat que eren els col·loquis de després de cada projecció (ens referim a les xerrades a l'interior del Cine Club, quan eren autoritzades). Aprofitàvem per llançar missatges subliminals -i a vegades no tan subliminals!- contra les limitacions inquisitorials de la dictadura de la burgesia franquista. Malgrat aquesta aparença de "normalitat", el cert és que aquell any 1967 no havíem vist res d'autors que ens interessaven de bon de veres. Parl de directors com Forman, Visconti, Antonioni, Losey, Schlessinger, o d'espanyols com Regueiro, Grau, Eceiza, Vitoria, Camus... Protestàvem (hi ha molts d'articles signats per Antoni Serra i Paco Llinàs dins d'aquesta línia que es poden trobar a les hemeroteques). Protestàvem, però en el fons jugàvem amb un cert avantatge sobre el públic que assistia normalment als cines comercials. Esser membre del "Cine Club Universitari" era com tenir un passaport per a la llibertat que utilitzaves una hora i mitja cada setmana. Nosaltres, el reduït cercle d'iniciats que els diumenges -en lloc d'anar a missa- ens enfonsàvem dins la màgica tenebror del Salón Rialto, havíem vist cicles amb les obres clàssiques de Mizoguchi, Eisenstein o Lang.

En aquesta lluita mig soterrada, mig pública per anar vencent les ridícules limitacions de la dictadura franquista, hi jugaven forces de molts tipus. Si l'esquerra marxista no organitzada era la que proveïa tota la bastida ideològica de les xerrades, cicles, articles a la premsa, conferències clandestines sobre la història del cine, col·loquis més o manco permesos disfressats sota estranys i curiosos rètols per despistar la policia política, el que és evident és que moltes d'aquestes activitats no s'haguessin pogut fer -ni molt maco consolidar- sense l'ajut dels dos diaris de Ciutat que no portaven el jou i les fletxes a la capçalera; em referesc al *Diario de Mallorca* i a *Última Hora* que en aquella hora tengueren un paper eminentment progressista. S'ha de tenir en compte que eren les publicacions on escrivien Antoni Serra i Paco Llinàs. Jo mateix, de la mà de Frederic Suau començaria a col·laborar a *Última Hora* ben aviat. Ajudà igualment (oferint fins i tot el seu local per fer-hi xerrades de cine o preestrenes) la Casa Catalana, el Salón Rialto (que deixava fer els cicles de cinema no comercial), etc. ❖

Parlar de John Sayles és parlar del cinema de debò. Pocs títols d'ell han arribat a la cartellera d'aquestes illes oblidades, per "inexistents" és clar. *Passion Fish*, *The Secret of Roan Inish* o *Lone Star* són, per altra banda, les seves darreres pel·lícules. Aquestes sí que han arribat i són bona prova de què se l'ha de tenir en compte. No cal dir que no estaria malament un cicle, tan complet com sigui possible, sobre aquest cineasta tan peculiar. Tan peculiar com tots els que han passat per la factoria Corman. Estalviadors de floritures i generosos en imaginació. Sempre amb el segell característic, marca de la casa, independents i allunyats del dòlar fàcil, de la glòria daurada amb l'interior de llautó.

Sobretot, John Sayles fa d'actor per altra gent, però és més conegut com a guionista. De fet, amb els diners que guanya fent feina pels altres, pot

fer les seves pel·lícules, bones pel·lícules que no et permeten sortir a fer un cigarret, tornar a entrar i no haver perdut res, com succeeix amb no pocs films de la collita de Hollywood. De fet, el millor defecte de *Lone Star* era que cada seqüència tenia la durada adequada i la història no permetia ni tan sols un badall, mentre que *The secret of Roan Inish* et deixava bocabadat des del començament fins al final.

Joe Dante, Lewes Teague, John Frankenheimer o Michael Chapman l'han tengut com a guionista. Sempre sap que ho perdrà tot a cada pel·lícula que dirigeix. Ni tan sols sap si en podrà rodar la següent.

Ell segueix cercant la millor manera de contar una història que parli de coses importants. "Hi ha moltes pel·lícules bones, poques de necessàries". Gairebé cap, diria jo, sempre sense comptar les de John Sayles, quasi imprescindibles. ❖

